

<http://www.ukma.edu.ua/index.php/news/1353-vitalii-khromets-z-usikh-sotsialnykh-instytutiv-liudy-naibilshe-doviraiut-tserkvi>

Віталій Хромець: «3 усіх соціальних інститутів люди найбільше довіряють церкві»

Дата публікації: Четвер, 17 липня 2014, 08:50

Віталій Хромець, кандидат філософських наук, доцент, керівник [Науково-навчального центру "Інститут богословських студій Національного університету "Києво-Могилянська академія"](#), керівник [нової сертифікатної програми "Публічна теологія" в НАУКМА](#), розповідає про богословську освіту в Україні та Києво-Могилянській академії.

Яку роль зараз релігія відіграє в суспільстві?

Рік тому ситуація дуже відрізнялась від теперішньої. Після Майдану тема релігії опинилась на поверхні. В перші місяці Майдану священників там сприймала лише частина людей. Після подій 18-20 лютого громадянський і релігійний Майдан об'єдналися. Моральна оцінка дій влади висловлювалася в релігійних категоріях або наближених до них. Центр економічних і політичних досліджень ім. Разумкова оприлюднив свої дані за 2013-2014 р. Згідно з ними, підтримка церкви суттєво зросла. Зараз Центр ім. Разумкова в своїх дослідженнях релігії констатує, що з усіх соціальних інститутів люди найбільше довіряють церкві. Після подій Майдану ця довіра зросла ще більше. Релігія на даний момент є в свідомості пересічного українця лідером незалежно від того, ходить він до церкви чи ні. Релігія дає таку планку, до якої потрібно дуже серйозно тягнутися. В церкву ходить насправді всього 2-4% від усіх людей, які називають себе віруючими. Моральний авторитет церкви дуже високий. Тому всі політики завжди намагалися всляко залучитися підтримкою церкви і на місцевому, і на загальнодержавному рівні.

Зараз церква відіграє надзвичайно важливу роль, священники дають величезну кількість коментарів, інтерв'ю. Раніше такого не було. Слухачі нашої сертифікатної програми зможуть розібратися у цих явищах. Наша програма буде показувати суть, зміст, цінність саме християнської традиції в контексті раціонального роз'яснення.

Що таке публічна теологія?

Коли ми говоримо про публічну теологію, то йде мова про теологічне осмислення присутності релігії в публічній сфері – сертифікатна програма є своєрідним вступом у цю проблематику. Термін «теологія» стосується, перш за все, християнства. Хоча зараз можна говорити і про ісламську теологію, і про іудейську, і навіть про буддизм, знаходячи в цих релігіях подібний феномен. Теологію потрібно відрізнити від релігієзнавства. Релігієзнавство як наука розглядає весь можливий спектр релігій. Воно орієнтується на те, щоб охопити якомога більшу множину вивчення. Це описова, дескриптивна наука, яка дає знання про окремі релігії, не входячи в обґрунтування чи спростування істинності або хибності цих релігій. На відміну від релігієзнавства теологія – це раціональне осмислення віри. Джерелом християнського віровчення є одкровення, яке знаходиться за межами площини суто раціонального, емпіричного сприйняття. Тому теологія є оцінною, вона осмислює цінності і не може бути нейтральною, вона раціонально обґрунтовує істини християнства. Релігієзнавство та теологія дотичні як, скажімо, біологія і хімія: є невеличка площина перетину на рівні біохімії, але це принципово відмінні підходи до дослідження релігії. Об'єкт у них спільний, а предмети різні, і різні методології дослідження. Якщо релігієзнавство орієнтується на множину, то теологія, в даному випадку християнська, орієнтується на християнську винятковість. Публічна теологія – це не релігієзнавство про християнство, це принциповий момент.

Як виникла ідея створення сертифікатної програми з теології?

Богословська освіта у Києво-Могилянській академії має свою давню історію. Протягом останніх десяти років керівництво Академії так чи інакше повертається до цього питання. Києво-Могилянська академія як навчальний заклад має давню традицію – наступного року святкуватиметься 400-річчя з дня її заснування. У старій Академії теологія була вершиною навчання. Церква керувала навчанням і в першу чергу Петро Могила орієнтувався на підготовку церковної та світської еліти. Зараз, звичайно, не йдеться про те, що теологія стане вершиною всіх наук у Києво-Могилянській академії, але логіка підказує, що в академічному просторі якимось чином повинна бути присутня теологія. На даний момент ця сертифікатна програма – перший крок до інституалізації богословської освіти в сучасній Києво-Могилянській академії. Говорити про те, що теології в теперішній Могилянці взагалі не було – не зовсім правильно. Наприклад, видавництво «Дух і Літера» перекладає праці світових теологів, займається проведенням різноманітних заходів теологічного характеру. Київський богословський літній інститут цього року проходить в 11-й раз. Зараз потрібно вводити теологічну освіту в освітню вертикаль Києво-Могилянської академії. Ця сертифікатна програма – перша ластівка в цьому напрямку.

Чи є підстави і ресурси для появи магістерської або бакалаврської програми з теології?

Вирішено, що на рівні бакалавра ми обмежувемося сертифікатною програмою. Ми хотіли б відкрити магістерську програму та PhD, яка буде прив'язана до державної аспірантури. Щодо PhD-програми –

ми активно працюємо з нашими партнерами, і є ймовірність, що вона буде відкрита вже наступного року, але це залежить від багатьох факторів. Для магістерської програми потрібна кафедра і кадри, які будуть працювати на постійній основі – це вимагає більш ретельної, зваженої та планомірної роботи. Тому магістерська програма поки залишається перспективою, можливо, з 2016 навчального року вона буде відкрита, якщо для цього будуть сприятливі обставини.

Студенти яких спеціальностей можуть бути зацікавлені в цій сертифікатній програмі?

Це студенти різних спеціальностей, які хочуть поглиблено дізнатись про християнську теологічну традицію. Можливо, віруючим це буде цікаво. Важливим є такий момент: коли ми говоримо про богословську програму, не повинно бути підміни понять. Ми, все ж таки, говоримо про академічну університетську науку – вона грає за тими ж правилами, що й усі інші напрями, її предметом є раціональне осмислення того, у що вірять християни. Тому це знання подається засобами лекційного викладу, семінарських занять, воно може бути оцінено за будь-якою академічною оцінкою – воно підпадає абсолютно під ті ж самі формальні вимоги, за якими діють інші спеціальності.

Програма розрахована тільки на студентів Могилянки?

Ні, вона відкрита для сторонніх слухачів. Це передбачено положенням Києво-Могилянської академії. Слухачі оплачують навчання і отримують сертифікат після його завершення. Будь-хто може приєднатися до цієї програми.

Як загалом зараз розвивається в Україні теологічна освіта? Можна розмежувати два аспекти підготовки християнських богословів: в системі духовних навчальних закладів і в системі світських університетів. Духовні навчальні заклади створюються церквами для задоволення своїх потреб. Такі заклади видають документи про вищу освіту свого внутрішнього зразка, не державного. З таким дипломом людина не може, наприклад, вступити в аспірантуру до державного університету або бути викладачем. Є справді хороші фахівці, випускники духовних навчальних закладів, але їх не можна залучити, наприклад, до цієї сертифікатної програми. Можливо, це питання буде вирішено новим законом «Про вищу освіту. Духовні навчальні заклади готують, в першу чергу, священнослужителів, пасторів – зміст їхньої освіти є богословським. У державних навчальних закладах є ліцензовані та акредитовані програми з теології. В Острозькій академії є кафедра теології, можна вступити на магістерську програму. Також є акредитована навчальна програма в Українському Католицькому Університеті, вони також вже досить довгий час видають державні дипломи з теології. В Східноукраїнському національному університеті ім. В. Даля в Луганську також є кафедра теології, де видають дипломи магістра. У Києві на даний момент жоден заклад не готує богословів з дипломами державного зразка. Минулого року отримав ліцензію Харківський національний університет ім. В. Каразіна, але вони не прийняли жодного студента – бюджетних місць не дали, а вартість контракту досить висока. Також отримав ліцензію на підготовку богословів Південно-український державний педагогічний університет ім. К. Ушинського в Одесі, але там також не набрали студентів, з тієї ж причини – не виділено державних місць. Питання працевлаштування бакалаврів з теології залишається відкритим. Якщо говорити відверто, бакалаврат з соціології, права чи економіки також не гарантує працевлаштування. Але у богословів специфічний ринок праці – це церковні структури, які самі готують богословів. У церквах вважають, що підготовка богословів у державних навчальних закладах не має сенсу. Вони орієнтуються на випускників духовних навчальних закладів, бо контролюють їхню підготовку. Тому, для того, щоб відкривати державну програму бакалавра з теології, треба у якийсь спосіб домовитися з церквами. Оскільки закон забороняє втручання церкви в навчальний процес, можливо забезпечити щось на зразок загального патронату. Це дуже важливо для бакалаврів. Тому була велика дискусія, чи відкривати в Могилянці бакалаврську програму з теології. Те, що ми відмовились від цього, пов'язане, насамперед, з питанням: де будуть працювати випускники? Останній університет, в якому відкрито теологію, – це Класичний приватний університет в м. Запоріжжя. Там готують бакалаврів теології за православною програмою. Вони вже мають два курси, тісно співпрацюють з церквою – Запорізькою єпархією Української православної церкви Московського патріархату. Там навчаються здебільшого священнослужителі та учителі недільних шкіл. Ця програма досить успішна. Це якраз приклад церковної та світської співпраці. Керівник цієї магістерської програми, завідувач кафедри, є священником Української православної церкви і в той же час він – світський вчений, кандидат наук. В цій ситуації на рівні завідувача кафедри поєдналися два дискурси – світський та церковний, і це дозволило знайти попит на підготовку цих фахівців.

Чим відрізняється підготовка богослова у духовному і світському навчальному закладі?

Коли йдеться про підготовку богослова, виникає питання – якого? Православного, католицького, англіканського, баптистського? А теологія, якщо ми готуємо православного богослова, це теологія чия? Церковна? Тобто, коли ми готуємо православного богослова, ми повинні готувати богослова, стосовно підготовки якого у церкви не буде ніяких претензій. Але церкви в свою чергу кажуть: ми ж самі готуємо цих богословів. Навіщо ви втручаєтесь у нашу сферу? У нас вистачає. Насправді на даний момент в семінаріях конкурс дуже суттєво зменшився. Якщо раніше це були шалені цифри – 12-15 людей на місце, то зараз така ж загальна тенденція, як по всій країні – півтори-дві людини на місце. Тобто, насправді духовних навчальних закладів цілком вистачає для підготовки богословів для

пасторського служіння. Єдиний очевидний плюс світського навчального закладу – це державний диплом. Це дозволяє піти в аспірантуру, мати вчений ступінь, займатися викладацькою діяльністю. Ще один важливий момент для священників – це викладання курсу основ християнської етики в школі. Часто буває так, що викладачів немає, священники готові викладати, але в них немає дипломів державного зразка. Семінаристи часто навчаються на заочних відділеннях світських навчальних закладів, щоб мати диплом, але з іншої спеціальності. Фактично, єдиний сенс відкриття бакалаврату з теології у світських навчальних закладах – державний диплом. Коли ми говоримо про магістратуру і PhD-програму, то йдеться про підготовку теолога як вченого, фахівця з теології, який пише магістерську дисертацію, а потім кандидатську чи докторську. В цьому я і вбачаю сенс підготовки богословів у Києво-Могилянській академії. Ми відмовилися від підготовки бакалаврів, фахівців широкого профілю. Ми акцентуємо увагу на магістратурі, яка повинна бути інтегрована в PhD-програму. В першу чергу орієнтуємось на те, що людина стане вченим-теологом, науковцем. Концептуально магістр теології повинен бути одразу зорієнтований на PhD-програму. Тоді ми ніяким чином не входимо в пряму конкуренцію з церковними богословами, і з'являється ніша Києво-Могилянської академії. Вчені-теологи потрібні, бо з теологічними дослідженнями в країні є велика проблема. Ми маємо велику кількість перекладів, несамостійних досліджень, багато публіцистики, але якісна наукова богословська традиція в Україні була знищена. В цих стінах знаходилася Київська духовна академія. Тексти її професорів вражають своїм академічним рівнем. Вони дуже якісно виврені, в їхній бібліографії – найостанніша світова періодика, цитування французькою, німецькою, англійською мовами. Ці професори читали латиною, грецькою, давньоєврейською, вони могли дискутувати абсолютно вільно з вченими з Франції, Англії, Німеччини. Дореволюційна Київська духовна академія – це рівень, якого потрібно прагнути Могилянці в теологічній освіті. Дослідженням спадщини професорів Київської духовної академії якраз в Могилянці і займаються під керівництвом **Марини Леонідівни Ткачук**. Ми зможемо сказати, що маємо результати, коли Могилянка досягне того дореволюційного рівня в теологічних дослідженнях.

Яким чином складався навчальний план сертифікатної програми?

Це була цікава робота. “Метатеології” або “надтеології” не існує. Є православна, католицька, баптистська, англіканська теологія, тобто вона завжди стосується конкретної конфесії. Ми вирішили зробити міжконфесійну програму, яка б враховувала перспективу більшості конфесій. Це означає, що викладачі повинні розкривати кожну тему з перспективи усіх конфесій. Якщо позиція спільна, то на це також треба вказувати. Ми вибрали дисципліни, які не викликають сумніву в жодній християнській конфесії. Оскільки джерелом віровчення всіх християнських конфесій є Біблія, тому перш за все включені курси, які стосуються Біблії. Також є історичні дисципліни, які показують витоки, розвиток і конфесійне багатоманіття. Ще один контекст – це порівняльна теологія, яке порівнює християнські церкви вже в тій фазі, яка склалася на даний момент. Є курс, пов'язаний з методикою викладання, де розглядається, яким чином викладати ці дисципліни у школі й університеті, як працювати з отриманими знаннями.

Хто буде викладати на сертифікатній програмі?

Вже погодився бути лектором доцент кафедри філософії та релігієзнавства **Сергій Іванович Головащенко**. Він – ґрунтовний дослідник традиції біблеїстики Київської духовної академії, розробив і викладає курс історії християнства. На сертифікатній програмі він читатиме дисципліну з історії християнських церков. Всі інші кандидати наразі узгоджуються. Так чи інакше, орієнтуючись на кандидатури викладачів, ми виходили з того, що це повинен бути кращий або один з кращих фахівців саме з конкретного предмету. У Києво-Могилянській академії завжди була досить висока кадрова планка і вона точно не буде занижена. Ми хочемо, щоб сертифікатна програма була представлена яскравими викладачами, які, з одного боку, є представниками і приналежні до якоїсь конфесійної традиції, а з іншого – є висококласними вченими. Ми будемо намагатися враховувати ці два аспекти. Питання з викладачами з інших країн ми відпрацьовуємо. Оскільки сертифікатна програма є самоокупною, то всі витрати, пов'язані із заробітною платою лекторів будуть покладені на рахунок коштів слухачів. Запросити викладача з-за кордону надзвичайно витратно – проїзд, проживання, добові, гонорари які значно вищі ніж наші. Ми працюємо над тим, щоб отримати грантові кошти, і за рахунок міжнародних грантів привозити до Києво-Могилянської академії видатних богословів, які могли б читати дисципліни слухачам сертифікатної програми. Крім навчального плану, ми будемо пропонувати ще так звані монографічні курси. Якщо нам буде вдаватися знайти гроші, щоб привезти якусь світову зірку теології, то слухачі отримають додатковий курс. У Києво-Могилянській академії це дуже поширена практика. У такий спосіб ми не прив'язуємося до навчального плану, а студенти так чи інакше отримують додатковий аспект навчання. Щодо програмних курсів, включених в навчальний план, в Україні є ряд вимог: повинна бути розроблена навчальна програма, робоча програма, посібник. Ми не можемо цього вимагати від зарубіжних викладачів, і, щоб не ускладнювати їм життя, ми орієнтуємося перш за все на українців, але поряд цим для слухачів сертифікатної програми будуть запропоновані і окремі монографічні курси.

Якою буде форма навчання?

Навчання буде кожного тижня, але в межах шести годин, тобто, трьох пар. Форма навчання фактично у нас очно-заочна, бо зустрічі будуть щотижневі, але велика кількість матеріалу буде опрацьовуватись самостійно. Ми навіть орієнтуємось на те, що це буде навчання по суботах, щоб студентам Києво-Могилянської Академії це ніяким чином не накладалося на навчальні плани, а зовнішні слухачі могли б без проблем відвідувати заняття і це не входило в конфлікт з їхнім основним місцем роботи.

Які додаткові можливості отримають випускники програми?

Випускники програми зможуть викладати, наприклад, основи християнської етики. Вони також зможуть працювати в недільних школах. Можна займатися фаховим перекладом богословської літератури, бо саме фахових перекладів у нас не так багато. У студентів НаУКМА здебільшого дуже хороший рівень англійської, але для того, щоб перекладати богословську літературу, треба мати додаткові компетенції. Ці знання можуть згодитися, коли студент пише свою бакалаврську чи магістерську роботу на тему, пов'язану з релігією. Наприклад, соціальний працівник пише роботу, пов'язану з християнськими благодійними організаціями. Щоб зрозуміти, на яких основах вони працюють, буде корисно прослухати сертифікатну програму. Історикам, культурологам це, безумовно, буде цікаво. Культурологу, наприклад, це дозволить краще розкрити тему, пов'язану з українською культурою. У християнстві є величезна кількість символів, кодів, які не піддаються розшифровці без знання цієї релігії. Як би ми не ставилися до введення християнства, сучасний тип культури пов'язаний з християнством і християнізацією. Писемність, монументальне будівництво, театр, музика – все пов'язано. Знання християнської традиції засобами сертифікатної програми дозволить краще розібратися у відповідній проблематиці. Політологи зможуть краще зрозуміти феномен політичного православ'я. Для цього потрібно знати джерельну, віроповчальну базу, з якої воно витікає. Пропонуючи цю сертифікатну програму, ми розраховували на те, що студенти, які вже обрали фах, в тій частині їхніх інтересів, яка дотикається до релігії, християнства в першу чергу, зможуть краще, глибше розібратися в аспекті, який вони досліджують.

Джерело: <http://www.ukma.edu.ua/index.php/news/1353-vitalii-khromets-z-usikh-sotsialnykh-institutiv-liudy-naibilshe-doviraiut-tserkvi>